

عملیات روانی اسرائیل علیه حزب الله لبنان: یک بررسی تجربی*

نو‌پسنده: دکتر محمدحسین الیاسی**

تاریخ دریافت مقاله: ۸۴/۴/۱۰

حبیب الله پدیدار***

تاریخ تأیید مقاله: ۸۴/۵/۲۰

صفحات مقاله: ۹۱-۱۲۰

چکیده

در این تحقیق به منظور تحلیل نقش و جایگاه عملیات روانی در استراتژی نظامی و سیاسی اسرائیل و شناسایی روشها و فنون و ابزارهای مورد استفاده آن رژیم در نبرد و مقابله با سازمان شبه‌نظامی حزب الله لبنان، از دو روش "زمینه یابی" از صاحب نظران لبنانی و ایرانی استفاده شد. برای این منظور، ابتدا محتوای برخی رسانه‌های نوشتاری و شنیداری تحلیل و بر اساس آن راهبردها، روشها و فنون عملیات روانی آن رژیم استخراج شد، آنگاه میزان توافقی صاحب نظران در رابطه با راهبردها، روشها و فنون استخراجی مورد سنجش قرار گرفت. داده‌های حاصل، با استفاده از نرم افزار کامپیوتری SPSS و چند آزمون کسری (نظیر بیونومیل) مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت. نتایج نشان داد که اولاً: اسرائیل برای دستیابی به بسیاری از اهداف سیاسی و نظامی خود از عملیات روانی بهره می‌گیرد. ثانیاً: آن رژیم برای تخریب روحیه هواداران و نیروهای حزب الله، و سلب حمایت کشورهای گروهبهای بیطرف از آن سازمان، از ابزارها، فنون و روشهای مختلفی استفاده می‌کند. ثالثاً: اسرائیل با عملیات روانی خود قادر است برخی اهداف و مقاصد خود علیه حزب الله را محقق سازد.

* * * * *

کلید واژگان

عملیات روانی، متقاعدسازی، جنگ رسانه‌ای، روحیه، شایعه، توسل به هیجان، فریب

* این مقاله برگرفته از پایان‌نامه کارشناسی ارشد آقای حبیب‌الله پدیدار است که با راهنمایی آقای دکتر محمدحسین الیاسی در دانشکده و پژوهشکده علوم دفاعی و امنیت ملی دفاع شده است.

** استادیار و عضو هیأت علمی دانشکده و پژوهشکده علوم دفاعی و امنیت ملی دانشگاه امام حسین (ع).

E-mail: Arshia3319@yahoo.com

*** کارشناس ارشد رشته اطلاعات استراتژیک دانشگاه امام حسین (ع).

مقدمه

زمانی فولر^۱، استراتژیست نام‌آور بریتانیایی، اذعان داشته بود که در دنیای آینده، جنگ روانی^۲ هم در جنگها و هم در روابط بین ملتها، حکومتها، سازمانها و گروهها نقش و جایگاه ممتازی خواهد داشت. در آن زمان، که کمتر از دو سال از پایان یافتن جنگ جهانی اول گذشته بود، این ادعای فولر با بی‌اعتنایی بسیاری از اندیشمندان، سیاست‌سازان و استراتژیست‌ها روبرو شد. حتی علمای علوم اجتماعی و رفتاری، که بیش از دیگران از فرایند دستکاری افکار، اندیشه‌ها، نگرش‌ها و رفتارهای افراد و گروهها آگاهی داشتند، ادعای فولر را اغراق‌آمیز تلقی کردند. اما در کمتر از ۲۰ سال پس از ادعای فولر، با وقوع جنگ جهانی دوم، هم حکومت‌ها و هم گروهها و سازمانهای مختلف دریافتند که تنها با بهره‌گیری از "زرادخانه" پر بازده و اثرگذار "جنگ روانی" قادر به تحقق اهداف خویش، اعم از اهداف کوتاه‌مدت و بلندمدت هستند. از همین روی، از همان زمان در بسیاری از کشورها "دپارتمانها" و "نهادهای"ی شکل گرفتند که مأموریت اصلی آنها فرمول‌بندی روشها، فنون و راهبردهایی بود که روحیه و انگیزش مخاطبان آماج (اعم از دشمن، بی‌طرف و دوست) را هدف قرار می‌دهد و با "دستکاری" عامدانه و تدبیر شده‌ آن، رفتار آنها را دستخوش تغییر می‌سازد. ناگفته آشکار است که هم‌رژیمها و نظامها از فنون و راهبردهای عملیات روانی یکسان بهره نمی‌گیرند، چه، برخی از کشورها و نظامها ممکن است برخی از راهبردها و روشهای آن را مغایر با "نظام باورها" و "استراتژی کلان سیاسی" خود بدانند. در عوض، برخی دیگر از رژیمها و نظامها ممکن است با تبعیت

1- Fuller

2- Psychological Warfare

از "ماکیاولیسم سیاسی"، در مقابله با حریف خود و حتی دست‌کاری افکار و اندیشه‌های شهروندان خویش، در بهره‌گیری از روشهای عملیات روانی، حتی آن دسته از روشهایی که دارای ماهیت فریب‌آمیز، اغواگرانه و غلوآمیز هستند، محدودیتی برای خود قائل نشوند. صاحب‌نظرانی همچون سیمونز^۱ (۱۹۹۸)، که به بررسی ابعاد و قلمروهای متنوع عملیات روانی پرداخته است، رژیم اسرائیل را در زمره این رژیم‌ها قرار می‌دهد. به باور او، رژیم اسرائیل از آغاز شکل‌گیری، بنیان خود را بر اصول گویلزی عملیات روانی (دروغ بزرگ، ترور شخصیت، ترور سیاسی و ...) بنا نهاده است. آن رژیم در چند دهه گذشته اقدامات سیاسی و روانی گسترده‌ای علیه مبارزان فلسطینی و سایر مسلمانان انجام داده است اما در سالیان اخیر، اقدامات روانی آن رژیم علیه سازمان حزب‌الله لبنان رنگ و بوی دیگری گرفته است. گویی آن رژیم حزب‌الله را جدی‌ترین دشمن و حریف خود تلقی می‌کند؛ به همین سبب از هیچ تلاشی علیه آن دریغ نمی‌ورزد. با وجود این، کنکاش منظم در ادبیات موضوع نشان داد که تا کنون تلاش علمی و پژوهشی نظام‌مندی برای بررسی و تحلیل جنگ روانی رژیم اسرائیل علیه حزب‌الله صورت نگرفته است. به همین سبب این تحقیق به سامان رسید تا سرآغازی برای گام نهادن در این مسیر باشد. سطوری که در پی می‌آید، مقاله‌ای از آن تحقیق است.

مروری بر ادبیات موضوع

فریدمن^۲ (۱۹۹۸) در تحلیلی جامع از مبانی، فرآیند و روش‌های عملیات روانی نشان داده است که بسیاری از نظام‌های سیاسی مستقر شده در قرن بیستم میلادی برای تحقق اهداف راهبردی و مقاصد سیاسی و نظامی خویش در سطوح

1- Simons
2- Friedman

مختلفی از عملیات روانی بهره می‌گیرند. به باور او، آن دسته از رژیم‌هایی که موجودیت خویش را در معرض تهدیدات شدید بیرونی یا درونی می‌بینند، بیش از بقیه خود را ناگزیر به بهره‌گیری از عملیات روانی می‌دانند. صلاح نصر (۱۳۸۱)، محقق عربی که جنگ روانی را در کشورهای عربی و اسرائیل مورد تحلیل و واکاوی قرار داده است، رژیم حاکم بر اسرائیل را در زمره رژیم‌هایی می‌داند که همواره خود را ناگزیر از بهره‌گیری از عملیات روانی فراگیر می‌داند. این ادعای صلاح نصر، پیشتر مورد تأکید ابواللیل (۱۳۷۳) قرار گرفته است. او نیز تأکید کرده است که رژیم اسرائیل موجودیت خود را با عملیات روانی و فنون و روشهای فریب و مانند آن بنا نهاده است. به باور او، رژیم اسرائیل برای حفظ موجودیت و تحقق مقاصد ایدئولوژیکی خویش از چهار عنصر و فرایند نظامی، سیاسی، تبلیغاتی و حضور در مجامع علمی بهره می‌گیرد، اما میزان بهره‌گیری آن رژیم از عامل تبلیغات، برجسته‌تر از سایر عناصر به نظر می‌رسد. چه، گویی آن رژیم همواره نیازمند آن است تا با بهره‌گیری از راهبردهای دستکاری در اذهان و افکار داخلی و خارجی و حجاب‌سازی دشمنان و دوستان، مشروعیت خویش را به اثبات برساند.

الیاسی (۱۳۸۲) در تحلیلی پیرامون جنگ روانی اسرائیل علیه دشمنان بر این باور است که آن رژیم نشان داده در جنگ روانی خود می‌خواهد اهداف زیر را محقق سازد:

- ۱- کاهش روحیه و کارایی دشمنان خود به ویژه کشورهای اسلامی و عربی؛
- ۲- تشدید اختلافات داخلی دشمنان و تشدید تنش میان آنها به ویژه بین عربها و غیرعربها؛
- ۳- ترغیب دشمن به تسلیم و عقب‌نشینی؛
- ۴- القای برتری و حقانیت اسرائیل؛
- ۵- تقویت روحیه نیروهای خودی؛
- ۶- تلاش برای انزوا و تضعیف دشمنان و ممانعت از نزدیکی آنها با اروپا و

امریکا؛

۷- جلوگیری از شکل‌گیری یک اتحاد ضد صهیونیستی در میان کشورهای اسلامی، به‌ویژه در منطقه.

بررسی‌های مختلف (برای مثال اینبار، ۱۳۷۶) نشان داده است که رژیم اسرائیل سناریوی عملیات روانی خویش را در چارچوب «سیاست امنیت خویش تدوین و اجرا می‌کند». اینبار پاره‌ای از آن سیاست‌ها یا اصول را به شرح زیر مورد بحث قرار داده است.

۱- *اصل بازدارندگی*؛ اسرائیل نیز مانند اکثر کشورها می‌خواهد از منافع ملی خود با ابزارهای مسالمت‌آمیز دفاع کند. از همین رو، می‌کوشد به جای جنگیدن با دشمنان عرب خود، آنها را از اقدام به جنگ بازدارد. به همین منظور از سیاست بازدارندگی عمومی و خاص استفاده کرده است. گذشته از این اسرائیل از بازدارندگی در حوزه‌های جنگ متعارف و غیرمتعارف نیز بهره می‌برد. به همین سبب، بازدارندگی اسرائیل بر جلوگیری از جنگ تمام عیار متعارف تمرکز یافته است.

۲- *اصل هشدار استراتژیک*؛ طبق اصل نخست، اسرائیل باید از چنان قدرت نظامی‌ای برخوردار باشد که ترس از آن قدرت، دشمن را از هر اقدامی باز دارد، اما اگر این اصل اثرگذار نباشد و یک قدرت خارجی، با فراهم آوردن نیرو و توان لازم مبادرت به حمله برضد اسرائیل نماید، نظام اطلاعاتی این کشور باید پیش از حمله با خبر شود و به‌سرعت هشدار لازم را بدهد، تا با اتخاذ اقداماتی نظیر؛ ضربات پیشگیرانه و تهاجم پیشدستانه، مانع از نابودی خود شود.

۳- *اصل پیروزی قاطع و سریع*؛ طبق این اصل، چنانچه قدرت نظامی نتواند بازدارندگی ایجاد کند و نظام اطلاعاتی نیز نتواند به موقع هشدار داده و با ضربات پیشدستانه و پیشگیرانه از حمله طرف مقابل جلوگیری شود و یا اینکه اقدامی نظامی به صورت تجاوز از سوی اسرائیل آغاز

شود، از آنجا که این کشور امکان درگیر شدن در یک جنگ فرسایشی را ندارد، نیروهای نظامی آن بایستی بتوانند به شیوه‌ای کوبنده و سریع پیروز شوند و اقدامات را به خاک دشمن بکشانند.

ناگفته آشکار است که رژیم اسرائیل برای تحقق این سیاست‌ها، ناگزیر از استفاده فراگیر از تبلیغات و عملیات روانی است.

به باور رزومی (۱۳۷۸) پی‌گیری یکی از این سیاست‌های امنیتی مستلزم تحقق اهداف زیر است:

۱- ایجاد نگرانی و بی‌ثباتی در طرف مقابل برای ترویج روحیه ناامیدی، به عنوان سرآغاز مجبور ساختن آن به تسلیم در قبال طرح‌های سیاسی و امنیتی اسرائیلی؛

۲- تقویت احساس آرامش و ثبات، نزد اسرائیلیها برای کشاندن شمار بیشتری از یهودیان به مهاجرت؛

۳- قرار دادن حریف در موضع شک و تردید به گونه‌ای که نتواند خط قرمز را شناسایی کند (خط قرمزی که عبور از آن به استفاده اسرائیل از سلاح هسته‌ای منجر می‌شود).

اهداف و راهبردهای اسرائیل در عملیات روانی

مک‌گرین (۱۹۹۴) به نقل از شریفی در تحلیلی جامع، اهداف عملیات روانی اسرائیل در زمان جنگ و سایر شرایط (شرایط غیرجنگی) را مورد بررسی قرار داده است. او با تحلیل شگردهای عملیات روانی اسرائیل در جنگ‌های ۶ روزه و ۱۹۸۲ لبنان، دریافته است که اسرائیل در زمان جنگ برای تحقق اهداف زیر مبادرت به عملیات روانی می‌نماید:

۱- کاهش روحیه و کارایی رزمی نیروهای دشمن: اسرائیل می‌داند که روحیه اثربخش‌ترین عاملی است که یک سرباز را برای استمرار مقاومت و نبرد برمی‌انگیزد، به همین دلیل از هیچ کوششی برای تضعیف روحیه

- او فروگذار نمی‌کند. مثلاً پخش مصاحبه با اسرای جنگی، یکی از شگردهای آن رژیم برای تضعیف روحیه نیروهای حریف است.
- ۲- **دامن زدن و تبلیغ اختلافات و تنش‌های احزاب و نیروهای رقیب:** اسرائیلی‌ها در تبلیغات خود می‌کوشند بین گروههای قومی و نژادی موجود در سپاه حریف اختلاف ایجاد نمایند. آنان برای این منظور اختلاف دیرینه گروههای قومی و ملی را برجسته می‌سازند.
- ۳- **ترغیب به فرار از سپاه دشمن و تسلیم شدن:** اسرائیلی‌ها برای ترغیب نیروهای دشمن به تسلیم شدن، اغلب از اعلامیه و برگه‌هایی بهره می‌گیرند که در آن به نیروهای رقیب وعده امکانات و تسهیلات نیکو داده می‌شود.
- ۴- **فریب دشمن و نیروهای اول:** اسرائیلی‌ها با شگردهای مختلف تبلیغاتی می‌کوشند تا دشمن را فریب دهند. مثلاً ممکن است بخش زیادی از نیروهای خود را در یک منطقه عملیاتی متمرکز سازند. اما از جبهه دیگر به دشمن یورش ببرند.
- ۵- **حمایت از نیروهای خودی و متحدین:** تلاش دستگاه تبلیغاتی اسرائیل بر آن است تا در نزد حامیان و دوستان خویش، اعراب و مسلمانان را به عنوان مظاهر شرارت و قساوت معرفی کند. برای این منظور مبادرت به ساخت فیلم‌های به‌ظاهر مستند اما جعلی، می‌نماید. علاوه بر آن، جعل اخبار و اسناد نیز از دیگر شگردهای اسرائیل در این زمینه است.
- ۶- **افزایش روحیه نیروهای خودی:** اسرائیل با برجسته ساختن شکست دشمنان خویش، در مصاحبه با عوامل نفوذی و جز آن، می‌کوشد برتری نیروهای خود را تبلیغ کند؛ چون می‌داند که شکست‌های دشمن تأثیر مضاعف بر افزایش روحیه نیروهای آنان دارد. مشموشی (۱۹۹۸) نیز تأکید دارد که اسرائیل برای جلوگیری از کاهش روحیه نیروهای خود، اغلب به

تبلیغ شکست‌ناپذیری ارتش اسرائیل در مقابل دشمنان می‌پردازد.

۷- تلاش برای منزوی ساختن دشمنان: اسرائیلی‌ها برای سلب حمایت کشورهای بی‌طرف و حتی کشورهای حامی دشمنان خود، از ترفندهای مختلف بهره می‌گیرد. مثلاً آن رژیم زمانی که احتمال شکل‌گیری یک اتحاد عربی علیه خود را احساس می‌کند، بلافاصله اطلاعات زیادی مبنی بر ارتباط مخفیانه با یک یا چند کشور عرب را در سطح جهانی منتشر می‌سازد و بدین ترتیب، از شکل‌گیری اتحاد با کشورهای همچون لبنان، سوریه یا ملت فلسطین ممانعت به عمل می‌آورد.

محققانی همچون فواد و همکارانش (۲۰۰۱) نیز مهمترین راهبردهای عملیات روانی اسرائیل را به شرح زیر برمی‌شمارند:

۱- فریب: نیرنگ و فریب، ویژگی ذاتی رژیم صهیونیستی حاکم بر اسرائیل است. به همین سبب، عالی‌ترین مقامات سیاسی و اجتماعی آن رژیم از بیان دروغهای بزرگ (دروغهایی که به باور گویلز کسی در درستی آنها شک نمی‌کند) به منظور فریب حریف ابایی ندارند. آنان حتی ممکن است طرف فلسطینی را فریب دهند، تا بیاناتی را پیرامون مذاکره با اسیران بر زبان رانند، سپس خود از هر نوع مذاکره‌ای اجتناب ورزند.

اسرائیل با جنگ روانی گسترده، درصدد است سلاحهای حزب‌الله را بزرگنمایی کند و آنها را بسیار خطرناک جلوه دهد. در همین راستا، آریل شارون در سخنانی اظهار داشت: حزب‌الله به تعدادی از موشکهای دوربرد عراق دست یافته است و احتمال دارد از آنها علیه اسرائیل استفاده کند (حیدر، ۲۰۰۲). شیلفر (۲۰۰۴) معتقد است اسرائیل در جنگ روانی خود اغلب از پنخس اخبار سیاه بهره می‌گیرد، اخباری که مملو از شایعات، فریب و دروغ است.

۲- تحقیر دشمنان: اسرائیلی‌ها بر این باورند، تنها زمانی می‌توانند بر دشمنان متعدد خود در خاورمیانه غلبه کنند که آنان را تحقیر نمایند و

آنان نیز بپذیرند که فاقد توانایی، مهارت و قابلیت لازم برای مقابله با اسرائیل هستند.

به باور نصر (۱۳۸۰) راهبرد تحقیر دشمنان، در یکی از اصول بنیادی عملیات روانی، یعنی انسانیت‌زدایی از دشمنان، ریشه دارد. بر اساس چنین تکنیکی عاملان عملیات روانی برای ترغیب نیروهای خود به جنگ و نزاع علیه دشمن، مقام و شأن انسانی دشمن را در ذهن و افکار او تنزل می‌دهند. چنین فرآیندی موجب می‌شود تا کشتن دشمن قابل توجیه گردد. به همین سبب، اسرائیلی‌ها چنین القا می‌کنند که اعراب و مسلمانان خاورمیانه افرادی عمب‌مانده، کمتر، ناتوان و ضعیف‌اند و در مرتبتی پایین‌تر از آنان جای می‌گیرند. آنها به غرب القا نموده‌اند که اعراب افرادی شهوانی، منزوی و بدون فکر هستند (النابلسی، ۲۰۰۴). شگفت‌آور آن که برخی از اعراب، با تبلیغات فراگیر اسرائیل باور کرده‌اند که ملتی ضعیف هستند. اسرائیلیها در تبلیغات خود آورده‌اند که اعراب انسانهای بدوی و ساده هستند که استحقاق داشتن چنین ذخایر و مواهبی را در کشورهای خود ندارند و افرادی که شایستگی دارند (اسرائیلی‌ها) باید زمام امور را به دست گرفته و آنها را به کار گیرند (مشوشی، ۱۹۹۸).

۳- تبلیغ مهتری خود: مارتین (۱۹۹۲) گفته است: اسرائیلی‌ها در مقابل تحقیر دشمنان می‌کوشند تا خود را ملتی سرآمد، با هوش، توانا و "مهتر" معرفی نمایند. آنان، همانند گروه فاشیستی رایش سوم، خود را قوم مهتر و برتر به جهانیان، به‌ویژه اعراب و مسلمانان می‌نمایانند. اسرائیلی‌ها ادعا می‌کنند که دارای ارتشی شکست‌ناپذیر هستند و امکانات و تجهیزات آنان بر امکانات و تجهیزات دول عربی سرآمد است (مشوشی، ۱۹۹۸). آنها مدعی هستند که در کمتر جایی از جهان می‌توان پزشکانی به مجرب‌ی پزشکان اسرائیلی پیدا کرد. اکثر جهانیان پذیرفته‌اند که پزشکان اسرائیلی در چند دهه اخیر در بسیاری از کشفیات دنیای پزشکی نقش داشته‌اند.

مهندسان و جامعه‌شناسان اسرائیلی نیز از دیگران برترند. اینان بر این باورند که یهود یک قوم است و عربیت یک دین و اینکه اسرائیلی‌ها دارای تاریخی قدیمی‌تر از تاریخ اعراب در منطقه هستند و این تاریخ، نشان‌دهنده برتری آنان است (النابلسی، ۱۹۹۸).

۴- **تکرار و استمرار:** اسرائیلی‌ها جهت تحکیم جامعه صهیونیستی و استمرار حمایت آنان از جنگ علیه اعراب، به‌طور دائم در شبکه‌ها و رسانه‌های خود اقدام به پخش پیروزیهای خود در جنگ با اعراب نموده و چنان القا می‌نماید که دشمنان همگی وحشی و تروریست هستند (مزنی، ۱۹۹۸). به باور کلاس (۱۹۹۸)، اسرائیلی‌ها در توضیح و تفسیر دروغهای جنگ روانی از زبان رسانه‌ها و بزرگ‌نمایی اختلافات و ادعاهای فریبنده جهت تأثیر بر دشمنان پی‌گیری و مراقبت دائم دارند.

۵- **القای اجتناب‌ناپذیر بودن گسترش قلمرو اسرائیل:** به باور گارسیا (۱۹۸۹)، اسرائیلی‌ها در عملیات روانی خود چنین القا می‌کنند که «روزی آن چنان قلمرو آنان در خاورمیانه گسترش می‌یابد که در زمره کشورهای بزرگ منطقه جای می‌گیرند».

النابلسی (۱۹۹۸) نیز معتقد است؛ اسرائیلی‌ها تبلیغ می‌کنند که مردم فلسطین از ترس کشتار و جنایات دیرپاسین و کفرقاسم منازل خود را ترک نکرده‌اند، بلکه به دعوت کشورهای عربی و ارتش آنان مهاجرت کرده‌اند.

دو خط آبی در پرچم اسرائیل نشان‌دهنده این است که اسرائیلی‌ها بر این باورند که از نیل تا فرات متعلق به آنان است و از این هم فراتر رفته و علامت ستاره داود که به شش جهت در کره زمین منتهی شده و در پرچم خود آورده‌اند اعتقاد دارند که روزی زمین از آن ما خواهد بود و ما باید زمین را تصرف نماییم. اسدی (گفتگوی شخصی، ۱۳۸۳). در همین راستا تحیما همودری، خاخام یهود، با صدور فتوایی عراق را بخشی از سرزمین اسرائیل بزرگ برشمرد و می‌گوید: تمام قسمتهای غربی رود فرات، بخشی از

سرزمین بزرگ اسرائیل است. وی همچنین از سربازان یهود خواسته است تا بعد از ایجاد پایگاه‌های نظامی و ساختمان‌های جدید در بخش عربی رود فرات، نماز ویژه یهودیان را به جا آورند (نشریه قدس، ش ۲۳۰، ۱۳۸۲).

۶- *توجیه مذهبی اقدامات و اعمال ضدانسانی*: به اعتقاد هرمن (۱۹۹۸)،

سران اسرائیل از آغاز شکل‌گیری این رژیم مبادرت به اعمال خشن و خشونت‌آمیز و نژادپرستانه علیه فلسطینیان و سایر اعراب نموده‌اند. پاره‌ای از این اقدامات غیرانسانی در افکار عمومی جهانیان انعکاس یافته است، اما در اسرائیل با به کارگیری عوامل مذهبی و یا فنون توجیه به ظاهر دینی، کوشیده‌اند اقدامات خود را «مشروع» و «موجه» جلوه دهند. مثلاً پس از کشته شدن باروخ در جریان قتل عام مسلمانان در فوریه ۱۹۹۴، خاخام یاکوف پرین^۱ به توجیه قتل عام مسلمانان پرداخته و کشتن آنان را مجاز و مباح می‌داند و دست آخر نیز تأکید می‌کند که «یک میلیون عرب به اندازه ناخن انگشت یک یهودی ارزش ندارند».

۷- *ایجاد احساس ناامنی*: یکی از راهبردهای پایدار اسرائیل در عملیات

روانی علیه دشمنان خود، «ایجاد احساس ناامنی» در آنان است. برای این منظور اغلب به اقدامات تروریستی و سایر اقدامات انفرادی مبادرت می‌نماید. به اعتقاد الجسر (۱۹۹۹)، پرواز گسترده هواپیماهای رژیم صهیونیستی بر فراز بیروت و دیگر شهرهای لبنان، خصوصاً در مراسم ۱۴ مارس (سالروز اشغال لبنان ۱۹۸۲)، بیانگر آن است که اسرائیل قادر است در عمق اراضی لبنان حاضر شده و هر زمان که اراده کند، ضربات اساسی را وارد نماید و نوعی احساس ناامنی پایدار را در دشمنان خود به وجود آورد. این رژیم به ویژه برای ایجاد احساس ناامنی، اغلب از هیچ کوشش و اقدام غیرانسانی و تهدیدآمیز اجتناب نمی‌ورزد. به عنوان مثال شائول موفاز، وزیر جنگ رژیم صهیونیستی، در یک اقدام تهدیدآمیز

هشدار داد که «یکی از مقاصد کابینه آریل شارون، نخست‌وزیر اسرائیل، این است که با ربودن و به اسارت درآوردن برخی از عناصر حزب‌الله، موجب کناره‌گیری اجباری آنها شود».

۸- *استفاده از عوامل داخلی*: اسرائیل در عملیات روانی خود علیه اعراب و سایر مسلمانان، اغلب از گروه‌های اپوزیسیون و عوامل داخلی (ستون پنجم) آن کشور بهره می‌گیرد. به باور (ترسکی، ۱۹۹۵) به نقل از شریفی، عوامل، به سبب آشنایی با زبان و فرهنگ کشورهای خود، بهتر می‌توانند بر مخاطبان تأثیر بگذارند. به همین سبب، اسرائیلی‌ها در چند دهه گذشته توانسته‌اند در کشورهای مختلف خاورمیانه عواملی دست و پا کنند و از آنان علیه حکومت‌هایشان بهره گیرند.

۹- *ایجاد شکاف بین دشمنان*: یکی از پایدارترین راهبردهای اسرائیل در عملیات روانی خود، ایجاد اختلاف بین کشورهای مسلمان و اعراب است. به باور (مکی ۲۰۰۱) به نقل از الیاسی، اسرائیلی‌ها با افشاگری، نفوذ، جاسوسی و خبر آن می‌کوشند اختلافات و تنش‌های کشورهای مسلمان و عرب را با یکدیگر برجسته ساخته و آنان را علیه یکدیگر برانگیزند. او برای تحقق این هدف ابایی از کذب، «برقراری ارتباط و مذاکره با برخی کشورهای خاورمیانه» به‌ویژه در شرایط بحرانی، ندارد. همچنین این رژیم از نقاط ضعف و اختلاف بین رسانه‌ها و جمع کشورهای عربی در جهت تحقق اهداف خود بسیار بهره می‌برد (مشموشی، ۱۹۹۸). تا جایی که بعضی از رسانه‌های داخلی لبنان همگام با رسانه‌های دشمن صهیونیستی، در بزرگ‌نمایی پیروزیهای اسرائیل و ناتوانی اعراب در برخورد و روبرو شدن با آن و به وجود آوردن روحیه یأس و نومیدی در مردم، نقش به‌سزایی ایفا می‌نمایند. (کریم، ۱۹۹۸)

۱۰- *نفوذ در دستگاه‌های اطلاعاتی*: یکی از راه‌های دستیابی به اطلاعات دست اول و مورد نیاز جهت استفاده در سیستم‌های اطلاعاتی و

جاسوسی و بهره‌برداری روانی از آن بر علیه دشمن، شناسایی و نفوذ در کشورها و جمعیت‌های مختلف است. شیلفر (۲۰۰۴) معتقد است که «ما (اسرائیل) نمی‌توانیم پیامها و مطالب قانع‌کننده در فرایند جنگ روانی برای دشمن خود بفرستیم، مگر آنکه وضعیت فرهنگی، اجتماعی و سیاسی آنان را عمیق شناسایی کنیم. اسرائیل به علت تنوع در ترکیب جمعیتی خود، می‌تواند اطلاعات گسترده و فراگیری را از جمعیت و فرهنگ کشورهای مختلف عربی، آسیایی و غیره کسب کند». برای همین منظور، اسرائیلی‌ها در سیستم اطلاعاتی و جاسوسی کشورهای مختلف خاورمیانه نفوذ می‌کنند و از آن طریق، اطلاعاتی را برای راه‌انداختن عملیات روانی کسب می‌نمایند.

ابزارهای عملیات روانی اسرائیل

رژیم اسرائیل در عملیات روانی خود از ابزارهای مختلفی بهره می‌گیرد. پاره‌ای از آن ابزارها به شرح زیر می‌باشد:

اینترنت: فکر ایجاد شبکه اینترنت، به سال ۱۹۶۰ باز می‌گردد. این تکنولوژی از زمان تشکیل، در خدمت ارتش امریکا به ویژه در حالت مواجه شدن با جبهه‌های هسته‌ای، بوده است. از آغاز دهه ۸۰ مقامات امریکایی اجازه دادند که از سوی مراکز مغزهای الکترونیکی به کار گرفته شود. از آغاز دهه ۹۰ یهودیان امریکایی آن را به صورت دایره ارتباطات میان گروه‌های پراکنده یهودیان جهان با اسرائیل، دگرگون ساختند. اینترنت بنابر ادعای غربی‌ها، دومین اقدام مهم تکنولوژیک علمی امریکا پس از جنگ ستارگان است. این چیزی است که منابع علمی جهان بر آن اتفاق نظر دارند. تا جایی که بعضی اعتقاد دارند اینترنت قلب حرکت و مغز متفکر جهان پس از سال ۲۰۰۰ خواهد بود. در حال حاضر، اینترنت یک شبکه بزرگ اطلاعاتی است و گسترش زیادی در جهان، به ویژه در میان یهودیان دارد، تا جایی که تعداد مشترکان آن در سراسر دنیا به ۲۰ میلیون نفر می‌رسد.

دست‌اندرکاران این شبکه، اینترنت چیزی شبیه به یک معجزه است. ساره‌مند لوفت، یکی از این افراد، در مصاحبه با روزنامه اسرائیلی یدیعوت آحارنوت می‌گوید:

«این دستگاه خدماتی را انجام می‌دهد که در میان سازمانهای صهیونیستی در جهان هیچ مشابهی ندارد. هم‌اکنون من می‌توانم از جزئیات دقیق زندگی در اسرائیل و در هر جایی از جهان با خبر شوم.»

در خدمات روزانه‌ای که شبکه اینترنت برای مشترکان خود تدارک دیده، بیانیه‌ای روزانه است که سخنگوی تبلیغی ارتش اسرائیل در مورد اطلاعات مفصل و ساعت به ساعت، از وقایع جاری در کرانه باختری و نوار غزه و به‌طور کلی انتفاضه فلسطین صادر می‌کند. ضمن اینکه بیانیه‌های حزبی و تمام اخبار عملکرد و فعالیتهای مربوط به فرایند صلح در اسرائیل، از این شبکه منتشر می‌شود.

اورشلیم وان: اورشلیم وان که به معنی قدس می‌باشد، بخشی از اینترنت اصلی اسرائیل است. این بخش در نزدیکی حیفا توسط یک جوان یهودی مهاجر امریکایی، به نام "تزوئی لاندو" و با همکاری و حمایت مالی خاخام یهودی "یهود اجروسمن" ساخته شد. بودجه این بخش همیشه محدود و خصوصاً خدمات آن رایگان بود. مؤسسه به دنبال رسیدن به اهداف تبلیغی خود می‌باشد به وسیله این شبکه؛ یعنی مانیتورهای اورشلیم وان، رژیم صهیونیستی می‌تواند از راه دور به خرید و فروش اطلاعات و مسائل موردنظر خود پردازد. این مؤسسه نه تنها روزهای شنبه تعطیل نیست، بلکه نسبت به سایر روزهای هفته با فشار کاری بیشتری مواجه است.

شبکه فلسطین نت: یک یهودی کانادایی الاصل به نام "شول فونمان"، در اسرائیل شعبه‌ای برای اینترنت تحت عنوان "فلسطین نت" تأسیس کرده است. هدف اساسی آن، اجرای گفتگوهای الکترونیکی میان فلسطینیها و یهودیان است. فونمان می‌گوید:

«ناسازگویی‌های الکترونیکی بخش عظیمی از ارتباطات جاری از طریق "فلسطین نت" را دربرمی‌گیرد. ولی امید می‌رود با آگاه شدن طرفین از قضایا، درصد این ناسازگویی‌ها کمتر شود.»

فومان می‌گوید:

«بیشتر مشترکان این شبکه را تاندروها نظیر بیگل اریتر پسر موشه ارتر وزیر دفاع (اسبق) اسرائیل و وزیر امور خارجه در دولت شامیر و نانیا هو که مقیم کالیفرنیاست، تشکیل می‌دهند.»

شبکه مصر نت: به دنبال تأسیس شعبه فلسطین نت در اسرائیل، شبکه دیگری به نام «مصر نت» نیز با هدف ایجاد فشار بر مصریها خصوصاً «اسلام‌گرایان»، تأسیس شد. در این شبکه نیز ناسزاگویی‌های الکترونیکی بیشترین خبری است که از طریق ماینیتورها دیده می‌شود.

سایر شبکه‌ها: نبرن یکی دیگر از بخشهای اینترنت امریکایی در اسرائیل است. مؤسسه دیوید فشینی که به عنوان بانک اطلاعاتی عمل می‌کند، خدماتی را در چارچوب مسائل مهم و تکنولوژیک و تعلیم و تربیت ارائه می‌دهد و مستقیماً با مرکز مشاوره و پژوهشهای علمی ملی امریکا که زیر نظر مستقیم وزارت علوم امریکا فعالیت می‌کند، در ارتباط است.

ابزارهای هنری و سینمایی: صهیونیستها توانسته‌اند با پول مشهورترین کاریکاتوریستها را مانند: «هربلوک» از مجله واشنگتن پست، «مولدن» در کروئکل و «زیب» در بستون کلپ را اجیر کنند و بر آنها تأثیر بگذارند. کاریکاتورهای آنها دارای مضامینی است که مؤید مواضع صهیونیستها و مخالف با اعراب است، طوری که عناوین طرحهای خود را با کلماتی همچون «دشمن»، «یک‌دنده»، «پست و فرومایه»، «تروریست»، «نامتمدن» و «متخلف» نام نهاده‌اند. این طرحها و کاریکاتورها رویارویی و دشمنی با مسلمانان و فلسطینیان را تبلیغ و ترویج می‌کند.

روش‌ها و فنون عملیات روانی مورد استفاده اسرائیل

در بررسی ادبیات عملیات روانی می‌توان به انواع مختلفی از روشها، فنون و شیوه‌های مطرح در عملیات روانی دست یافت.

به‌کارگیری این روشها و فنون در تبلیغات، منجر به تغییرات وسیعی در اذهان

و افکار مخاطبان می‌گردد و به کمک آن می‌توان در حافظه و ادراک آنها به نحو مطلوب دخالت کرد. بر این اساس، تبلیغات به مدد این روشها می‌تواند با برانگیختن احساسی خاص، نظام ادراکی مورد تمایل خود را در مخاطب سازمان دهد و درکی متفاوت از آنچه واقعاً مخاطب تجربه کرده است را به او القا نماید. پاره‌ای از این فنون عبارتند از:

۱- **ایجاد شبهه**: یکی از فنون مورد استفاده در پروژه عملیات روانی ایجاد شبهه در آماجها و جمعیت هدف است. در این فن اپراتور عملیات روانی با ارائه آمار و ارقامی که هرگز نمی‌توان درستی یا نادرستی آنها را مورد آزمون قرار داد، توده‌های آماج را نسبت به رهبران سیاسی و مذهبی جامعه بدبین می‌کنند.

۲- **تکرار**: فن تکرار، برگرفته از اصول اولیه نظریه روان‌شناسی رفتارگرایی، ثرندایک، است. براساس این اصل، هر آنچه که تکرار شود اولاً به خوبی آموخته می‌شود؛ ثانیاً درست و واقعی جلوه می‌کند.

۳- **ابهام**: فن ابهام برگرفته از نظریه روان‌شناسی گشتالت است. نظریه پردازان گشتالت تأکید دارند که مفاد مبهم بیش از مفاد صریح و روشن اذهان را به خود مشغول می‌دارند. از آن گذشته، موارد مبهم نوعی تنش در ارگانیزم پدید می‌آورند و او را برای ابهام‌زدایی برمی‌انگیزد. بر همین اساس اسرائیل در عملیات روانی خود، اغلب می‌کوشد تا دربارهٔ چهره‌های سیاسی سزب‌الله، اطلاعات مبهم و ناقصی عرضه کند تا مخاطبان را برای کسب اطلاعات از سوءرفتار آنان برانگیزد.

۴- **تحریف و جعل/اخبار**: در میان فنون عملیات روانی فن تحریف شناخته شده‌ترین فن است زیرا، ارباب جراید و گردانندگان رسانه‌های جمعی اغلب برای تأثیر نهادن بر مخاطبان خویش مبادرت به جعل، تحریف، تغییر و حذف و اضافه نمودن اطلاعات و اخبار می‌نمایند؛ به عنوان مثال ممکن است آنان یک خبر کوچک و کم‌اهمیت را آنچنان بزرگ و

5- **تداعی**: رفتارگرایان تأکید دارند که تبلیغاتی بهتر می‌تواند بر مخاطب تأثیر بگذارد که در آن از فن تداعی (جای گشت تداعی) بهره گرفته شده باشد. تبلیغات با روش تداعی بر پایه ادراکات، عواطف و حافظه مخاطبان شکل می‌گیرد. بر اساس این فن، پیام تبلیغاتی دریافت و متنی به مخاطب عرضه می‌شود که هیجان او را برانگیزد؛ برای مثال یک پیام عادی و عاری از هیجان، همراه با موسیقی وحشت‌انگیزی عرضه می‌شود. در چنین شرایطی هیجان منفی ناشی از موسیقی به پیام سرایت می‌کند. بر این اساس، هرگاه مخاطب به آن پیام می‌اندیشد، احساس و هیجان منفی ملازم آن بر او عارض می‌شود.

6- **شایعه**: شایعه گزاره یا خبری است که صحت آن غیرقابل بررسی باشد، شایعه از آن رو در عملیات روانی به عنوان یک فن مورد استفاده قرار می‌گیرد، که بر روحیه و انگیزش مخاطب تأثیر شدیدی می‌گذارد. مثلاً، در شرایط جنگی، نشر شایعه مربوط به مرگ رهبر یا رهبران، می‌تواند سرباز را از ادامه نبرد باز دارد.

7- **اعتراف‌گیری**: در پرتو این روش، اپراتور عملیات روانی با ایجاد شرایط خاص، زمینه پاسخگویی‌های اجتناب‌ناپذیر مطلوب مخاطب خود را فراهم می‌سازد. گاهی از این روش در جنگ با کمک فنونی همچون شستشوی مغزی و ترغیب، عناصری از نیروهای حریف را وادار به بیان سخنانی می‌نمایند، که بیانگر نادرستی مسیر حرکت حریف است؛ به عنوان مثال با دستگیری از افراد یک کشور، یا گروه و قرارداد آنان در شرایطی همچون محرومیت‌حسی مطلق، بی‌خوابی، ایجاد استرس فوق‌العاده و جز آن، می‌توان آنان را وادار کرد که به صراحت اعلام کنند که راه گذشته آنان اشتباه بوده، یا حتی ممکن است، آنان را وادار کنند که اظهار دارند، در جنگ با حریف خود درصدد بهره‌گیری از روشهایی غیرمتعارف

(ترور، هواپیماربابی و استفاده از جنگ افزار شیمیایی) بوده‌اند.

۸. **استناد مکرر**: هنگامی که یک پیام یا خبر از چند منبع، به صورت همزمان یا متوالی، پخش می‌شود و در هریک از آن منابع به آمار و مدارک مشابهی استناد شود، مخاطب درستی آن را می‌پذیرد. به چنین فرایندی در اصطلاح عملیات روانی "استناد مکرر" گفته می‌شود. (شریفی، ۱۳۸۲)

دباغ (۱۹۹۸) روشهای جنگ روانی اسرائیل را چنین آورده است:

- محور قرار دادن یک هدف در زمان واحد، همچنانکه در قضیه مهاجرت یهودیان شوروی سابق به اسرائیل در دهه هشتاد قرن بیستم، عمل کرد و در جریان جنگ رمضان، بر اخبار جنگ متمرکز شد و تمامی اخبار مربوط به قطع روابط کشورهای آفریقایی با اسرائیل را رها کرد، تا در زمان مناسبی به آن پردازد؛
  - روش ایجاد منابع مختلف اخبار و اضافه کردن بعد دیگری برای منابع یا نسبت دادن آنها به منبع دیگر به منظور اطمینان از درستی آن و سپس، اعتماد به آن به عنوان منابع خارجی بی طرف؛
  - مخفی کردن اخبار مناسب دشمن و گمراه کردن او؛
  - روش انتقال سریع اخبار؛
  - انتشار عدم اعتماد به نفس و ایجاد آشفتگی فکری در دشمن.
- النابلسی (۱۹۹۸)، معتقد است که روشهای به کار رفته توسط جنبش صهیونیسم در اجرای جنگ روانی عبارتند از:
- پشتیبانی از جنبشهای یهودی جهت تحکیم نفوذ آنها برای رسیدن به اهداف در آینده؛
  - شناسایی و تشجیع یهودیان جهان و تحریک آنها جهت حمایت از صهیونیسم و تشکیل مؤسسات یهودی در کشور میزبان؛
  - استفاده از شرایط بین‌المللی جهت تحریک و تشجیع یهودیان جهان برای هجرت به فلسطین اشغالی.

در این راستا آنان از روشهای ذیل بهره گرفته‌اند:

- توافق با نازیها جهت مجبور کردن یهودیان برای هجرت به فلسطین با تهدید نسل‌کشی و آدم‌سوزی؛
- فشار بر دولتهای کمونیست جهت دادن اجازه به یهودیان داخل کشورشان برای هجرت به فلسطین؛
- قراردادهای مهاجرت دسته‌جمعی و قرارداد پرداخت مبالغی به یهودیانی که به فلسطین مهاجرت کند.

سؤالات اساسی تحقیق

این تحقیق در پی آن است به سؤالات اساسی زیر پاسخ دهد؛

- ۱- اسرائیل در عملیات روانی خود علیه حزب‌الله چه اهدافی را تعقیب می‌کند؟
- ۲- اسرائیل در عملیات روانی خود علیه حزب‌الله از چه روشهایی استفاده می‌کند؟
- ۳- اسرائیل در عملیات روانی خود علیه حزب‌الله از چه رسانه‌ها و ابزارهایی استفاده می‌کند؟
- ۴- میزان اثربخشی عملیات روانی رژیم اسرائیل علیه حزب‌الله چقدر است؟

روش‌شناسی

این تحقیق یک تحقیق زمینه‌یابی است که در آن برای یافتن پاسخ سؤالات، نظرات صاحب‌نظران مورد کنکاش قرار گرفته است.

جامعه آماری

جامعه آماری این تحقیق شامل کلیه کارشناسان جامعه‌شناسی، سیاسی و عملیات روانی آشنا به مسائل اسرائیل و سازمان حزب‌الله است که در تهران و بیروت (پایتخت لبنان) ساکن هستند. بر اساس برآورد اولیه، حجم این جامعه حدود ۵۰۰ نفر است.

حجم نمونه

حجم نمونه تحقیق بر اساس فرمول
$$n = \frac{NZ^2\alpha^2}{d^2}$$
 ، ۱، ۱۱۰ نفر برآورد شد.

روش نمونه‌گیری بر اساس انتخاب پاسخ‌دهندگان از روش نمونه‌گیری تصادفی استفاده شد. برای این منظور اسامی کلیه کارشناسان نوشته شد آن گاه به هریک از اسامی کدی اختصاص داده شد. سپس از روی کدها و به صورت تصادفی، ۱۱۰ نفر انتخاب شدند. اما در حین اجرای تحقیق امکان دستیابی به برخی از کارشناسان محقق نشد از همین روی کسان دیگری به جای آنان انتخاب شدند.

ابزار جمع‌آوری اطلاعات برای یافتن پاسخ سؤالات و سنجش نظرات کارشناسان، یک مقیاس ۴۶ ماده‌ای تهیه شد. این مقیاس از ۴ خرده مقیاس تهیه شده است. برای سنجش پایایی (reliability) مقیاس و خرده مقیاس‌ها از آزمون آلفای کرونباخ استفاده شد. نتایج حاصل در جدول زیر درج شده است.

جدول ۱- میزان پایایی خرده مقیاسها و کل مقیاس اندازه‌گیری

ردیف	نام خرده مقیاس	تعداد مواد	آلفا
۱	اهداف عملیات روانی	۶	۰/۷۳
۲	روشهای عملیات روانی	۱۷	۰/۷۸
۳	ابزارها و رسانه‌ها	۱۱	۰/۷۶
۴	اثربخشی عملیات روانی	۱۲	۰/۸۳
مقیاس کل			۰/۸۳

همان‌گونه که جدول بالا نشان می‌دهد میزان پایایی مقیاس کل ۰/۸۳ و پایایی خرده مقیاسها بین ۰/۷۳ تا ۰/۸۳ است.

یافته‌ها

در سطور زیر یافته‌های تحقیق به تفکیک چهار سؤال اساسی گزارش می‌شود.

الف - اهداف راهبردی عملیات روانی اسرائیل

یافته‌های زمینه‌یابی نشان داد که رژیم صهیونیستی از عملیات روانی برای تحقق اهداف راهبردی زیر استفاده می‌کند:

- ۱- تسریع و تسهیل دستیابی به اهداف نظامی؛
  - ۲- تخریب روحیه نیروهای حزب‌الله و تنزل انگیزه مقاومت آنان؛
  - ۳- کاهش آسیب‌پذیری در برابر حملات حزب‌الله؛
  - ۴- کاهش هزینه‌های ناشی از تلفات انسانی خود.
- میانگین و انحراف معیار موافقت پاسخ‌دهندگان هریک از اهداف راهبردی در جدول زیر درج شده است:

جدول ۲- میانگین و انحراف معیار موافقت پاسخ‌دهندگان با مواد مربوط به اهداف راهبردی

هدف	میانگین	انحراف معیار
تحلیل اهداف نظامی	۴/۹	۰/۵۶
تخریب روحیه حزب‌الله	۴/۴	۰/۸۲
کاهش ترکیب‌پذیری	۴/۰۵	۰/۷۰
کاهش تلفات	۴/۰۱	۰/۸۱
کل	۴/۳	۰/۷۹

همان‌گونه که داده‌های بالا نشان می‌دهد، میانگین موافقت پاسخ‌دهندگان با اهمیت عملیات روانی در استراتژی نظامی و سیاسی اسرائیل به جهت تحقق چهارهدف راهبردی پیش‌گفته در طیف ۵ درجه‌ای ($\frac{\text{خیلی زیاد زیاد... متوسط کم خیلی کم}}{۱ \quad ۲ \quad ۳ \quad ۴ \quad ۵}$) بالاتر از طیف زیاد ($X = ۴/۳$) است.

همچنین اجرای آزمون آماری بی‌نوم‌یال نیز نشان داد که نسبت کسانی که موافق اهمیت عملیات روانی در استراتژی کلان نظامی اسرائیل هستند، به صورت معناداری بیش از کسانی است که موافق نیستند.

ب - روشهای عملیات روانی مورد استفاده اسرائیل
 بررسیهای مختلف نشان داد که اسرائیل در عملیات روانی خود علیه حزب الله،
 از ۱۷ روش مرسوم عملیات روانی بهره می گیرد. میانگین استفاده از هر یک از
 ۱۷ روش، بر اساس نظر پاسخ دهندگان در جدول زیر درج شده است :

جدول ۳ - میانگین میزان استفاده اسرائیل از روشهای عملیات روانی

ردیف	گوبه	میانگین X	انحراف معیار S
۱	نشر شایعه	۴/۲۱	۰/۷۱
۲	متهم ساختن رهبران گروههای مبارز	۳/۹۵	۱/۱
۳	نشر اخبار دروغین	۳/۷۸	۱/۱
۴	تهدید	۴/۲۱	۰/۷۸
۵	غلو در خطرات جنگ افزارهای مورد استفاده	۴/۳۲	۰/۸۲
۶	توسل به هیجان ترس	۴/۰۵	۱/۰۷
۷	ایجاد تفرقه بین گروههای مبارز	۴/۱۱	۱/۰۴
۸	اعتراف گیری از افراد دستگیر شده	۴/۰۵	۱/۰۷
۹	ترور رهبران و اعضای مهم گروههای مبارز	۴/۴۲	۱/۰۱
۱۰	برانگیختن افکار عمومی خارجیان با اخبار دروغین	۴/۶۳	۰/۷۶
۱۱	جمل اسناد	۳/۶۳	۱/۲
۱۲	دروغ فوق العاده بزرگ	۳/۲۶	۱/۳
۱۳	روش بازگشتی (نشر یک خبر دروغ به منظور تست دانش گروههای مبارز)	۳/۴۷	۱/۰۷
۱۴	تخریب چهره رهبران گروههای مبارز	۳/۹۵	۱/۰۷
۱۵	آدم ربایی	۴/۱۶	۱/۱
۱۶	جاسوسی	۴/۶۸	۰/۸۲
۱۷	ترور شخصیت	۴/۱۱	۱/۲

همان‌گونه که جدول بالا نشان می‌دهد، بالاترین میزان موافقت مربوط به روش‌های جاسوسی، برانگیختن افکار عمومی خارجیان و ترور، و کمترین میزان موافقت مربوط به دو روش جعل اسناد و نشر اخبار دروغین است. همچنین نظرات پاسخ‌دهندگان پیرامون هر یک از ۱۷ روش مورد سنجش با استفاده از آزمون آماری بیونومیال، مورد مقایسه قرار گرفت و نتایج نشان داد که در تمام موارد نسبت موافقان بیش از مخالفان است.

ج - رسانه‌های مورد استفاده اسرائیل در عملیات روانی

بررسی‌های اولیه نشان داد که اسرائیل در عملیات روانی خود علیه حزب‌الله، حداقل از ۱۱ ابزار و رسانه استفاده می‌کند. میزان استفاده اسرائیل از هر یک از ۱۱ ابزار و رسانه شناسایی شده، بر اساس دیدگاه صاحب‌نظران در جدول زیر درج شده است.

داده‌های درج شده در جدول، نشان می‌دهد اسرائیل در عملیات روانی خود علیه حزب‌الله از تمامی ۱۱ ابزار (رسانه) مورد پرسش استفاده می‌کند. لیکن بیش از همه از تلویزیون، روزنامه‌ها و سایت‌های اینترنتی استفاده می‌کند. اجرای آزمون X^2 (خی ۲) نیز نشان داد که بین فراوانی موافقت با استفاده اسرائیل از ابزارهای یازده‌گانه و فراوانی مورد انتظار در سطح $P=0/01$ تفاوت معناداری وجود دارد ($X^2=12/3$).

جدول ۴: میزان استفاده اسرائیل از رسانه‌ها و ابزارهای مختلف عملیات روانی

میانگین	۰ هیچ		۱ خیلی کم		۲ کم		۳ ناحدودی		۴ زیاد		۵ خیلی زیاد		ردیف
	P	F	P	F	P	F	P	F	P	F	P	F	
۴/۵۳	٪۰	۰	٪۰	۰	٪۰	۰	٪۰	۰	٪۳۹	۳۶	٪۵۹	۵۵	۱ تلویزیون و برنامه‌های تلویزیونی
۴/۴۲	٪۰	۰	٪۰	۰	٪۰	۰	٪۰	۰	٪۴۶	۴۳	٪۵۲	۴۸	۲ رادیو و برنامه‌های رادیویی
۴/۳۱	٪۰	۰	٪۰	۰	٪۰	۰	٪۳۳	۲۱	٪۳۸	۳۵	٪۳۸	۳۵	۳ ماهواره
۴/۴۲	٪۰	۰	٪۰	۰	٪۰	۰	٪۶	۶	٪۵۶	۵۲	٪۳۸	۳۵	۴ سایت‌های اینترنتی
۳/۵۱	٪۰	۰	٪۰	۰	٪۱۵	۱۳	٪۲۴	۲۰	٪۳۲	۳۷	٪۱۸	۱۵	۵ نامه‌های پستی
۴/۴۷	٪۰	۰	٪۰	۰	٪۰	۰	٪۱	۱	٪۳۴	۳۲	٪۶۱	۵۷	۶ روزنامه‌ها
۳	٪۰	۰	٪۰	۰	٪۰	۰	٪۱۷	۱۴	٪۳۳	۵۶	٪۱۹	۱۷	۷ نشریات
۳/۵۰	٪۰	۰	٪۰	۰	٪۱۷	۱۱	٪۳۳	۳۲	٪۱۷	۱۵	٪۲۰	۱۷	۸ کتب
۳/۳۱	٪۰	۰	٪۰	۰	٪۱۳	۱۲	٪۴۹	۴۶	٪۳۸	۳۶	٪۱۰	۹	۹ سمینارها و همایش‌ها
۳/۳۸	٪۰	۰	٪۰	۰	٪۱۷	۱۵	٪۴۲	۳۷	٪۱۳	۱۲	٪۲۰	۱۸	۱۰ حرکات توده‌ای
۳/۵۸	٪۰	۰	٪۰	۰	٪۱۷	۱۵	٪۳۳	۳۲	٪۳۰	۳۷	٪۱۰	۹	۱۱ عکس و تصویر

فراوانی : F
درصد : P

جدول ۵: میزان تأثیر عملیات روانی اسرائیل در تحقق اهداف مختلف

میانگین	۰		۱		۲		۳		۴		۵		گروه	رتبه
	P	F	P	F	P	F	P	F	P	F	P	F		
۳/۸۰	۵/۰	۵	۷۳٪	۲۱	۷۵٪	۳۳	۷۴٪	۲۸	۷۴٪	۴	۷۲٪	۲	تضمین روحیه اعضای حزب‌الله	۱
۳/۸۴	۷۱٪	۱۲	۷۱٪	۱۷	۷۹٪	۸	۷۳٪	۳۰	۷۳٪	۲۰	۷۱٪	۱	شورایان مردم کشورهای مختلف علیه حزب‌الله	۲
۳/۳۷	۷۳٪	۳۳	۷۲٪	۳۳	۷۱٪	۱۲	۷۴٪	۲۱	۷۰٪	۰	۷۰٪	۰	ایجاد تفرقه بین اعضای حزب‌الله...	۳
۳/۵۹	۷۱٪	۱۲	۷۲٪	۲۲	۷۱٪	۱۳	۷۳٪	۳۲	۷۱٪	۱۰	۷۲٪	۲	ایجاد تفرقه بین حزب‌الله و سایر گروه‌های مبارز	۴
۳/۱۷	۷۱٪	۱	۷۱٪	۹	۷۳٪	۳۰	۷۳٪	۳۳	۷۹٪	۸	۷۸٪	۷	کاهش گرایش مردم به سمت حزب‌الله...	۵
۳	۷۰٪	۰	۷۰٪	۰	۷۰٪	۰	۷۸٪	۳۱	۷۵٪	۴۱	۷۳٪	۲۱	افزایش خصومت مردم اسرائیل علیه حزب‌الله...	۶
۳/۴۵	۷۱٪	۵	۷۰٪	۰	۷۰٪	۰	۳۱٪	۳۷	۷۴٪	۴۳	۷۱٪	۱۳	افزایش انسجام داخلی در اسرائیل	۷
۳/۳۹	۷۴٪	۴	۷۰٪	۰	۷۷٪	۱	۷۰٪	۵۰	۷۱٪	۱۲	۷۲٪	۱۹	کاهش دوستان حزب‌الله در جهان	۸
۳/۳۳	۷۳٪	۲۱	۷۴٪	۴۲	۷۳٪	۲۱	۷۰٪	۰	۷۱٪	۹	۷۰٪	۰	ایجاد تردید در اراده افراد حزب‌الله...	۹
۳/۱۱	۷۸٪	۷	۷۳٪	۳۳	۷۳٪	۲۱	۷۳٪	۳۳	۷۲٪	۲	۷۸٪	۷	تقلین شکست‌ناپذیری خود به حزب‌الله...	۱۰
۳/۸	۷۱٪	۱۰	۷۹٪	۸	۷۳٪	۲۱	۷۳٪	۲۸	۷۲٪	۲	۷۱٪	۱۱	کاهش مشروعیت حزب‌الله بر لبنان و فلسطین	۱۱
۳	۷۰٪	۰	۷۹٪	۸	۷۸٪	۲۱	۷۱٪	۱۸	۷۳٪	۳۲	۷۱٪	۹	افزایش روحیه نیروهای اسرائیلی	۱۲

P : درصد

F : فراوانی

د - میزان تأثیر عملیات روانی اسرائیل

بررسیها و مطالعات نشان داد که اسرائیل در عملیات روانی خود علیه حزب الله، در پی آن است که ۱۲ هدف اساسی را محقق سازد. میزان موفقیت اسرائیل در دستیابی به آن ۱۲ هدف بر اساس نظرات نخبگان در جدول زیر درج شده است.

داده‌های درج شده در جدول نشان می‌دهد که عملیات روانی اسرائیل:

- ۱- در وهله اول موجب افزایش انسجام در اسرائیل و کاهش دوستان حزب الله در جهان می‌شود.
  - ۲- در وهله دوم موجب تفرقه بین حزب الله و سایر گروهها و تا حدودی تضعیف روحیه افراد حزب الله می‌شود.
- اما کمترین تأثیر عملیات روانی اسرائیل در دو مؤلفه زیر است :
- ۱- کاهش گرایش مردم به حزب الله؛
  - ۲- شوراندن مردم کشورهای مختلف علیه حزب الله.

نتیجه گیری

یافته‌های این تحقیق آشکار ساخت که :

- اولاً : عملیات روانی نقش پر اهمیتی در استراتژی کلان سیاسی و نظامی اسرائیل دارد.
- ثانیاً : اسرائیل برای دستیابی به اهداف راهبردی و تحقق مقاصد و اغراض سیاسی و نظامی خویش علیه حزب الله، از فنون و روشهای مختلف عملیات روانی بهره می‌گیرد.
- ثالثاً : اسرائیل در عملیات روانی خویش علیه حزب الله لبنان از ابزارها و رسانه‌های متعدد و متنوعی بهره می‌گیرد.
- رابعاً : دامنه اثربخشی عملیات روانی اسرائیل در قلمروهای مختلف متفاوت از یکدیگر است.

در سطور زیر با بهره‌گیری از مبانی نظری و مرور ادبیات موضوع، یافته‌ها به اجمال مورد بحث قرار می‌گیرد.

رژیم اسرائیل همواره به سبب ماهیت اشغال‌گرانه خویش در معرض تهدید مسلمانان فلسطینی و لبنانی و سایر کشورهای اسلامی و عربی قرار دارد. چه، بسیاری از ملل و رژیم دول اسلامی، مشروعیت سیاسی آن رژیم را به رسمیت نمی‌شناسند و آن را ستمگری می‌دانند که با بهره‌گیری از فریب و خدعه و بهره‌مندی از حمایت کشورهای بزرگ، مسلمانان فلسطینی را از سرزمین آباء و اجدادی خویش بیرون رانده است. از سوی دیگر رژیم اسرائیل در برابر خیل عظیم دشمنان، خود را ناتوان از مقابله نظامی می‌داند. به همین سبب برای آن رژیم "عملیات روانی" از ارزش و اهمیت درجه اول برخوردار است. چه، آن رژیم با بهره‌گیری از عملیات روانی، می‌تواند با هزینه کمتر بر بسیاری از "محدودیت‌های" خویش فائق آید. از همین روی، به باور بسیاری از کسانی که مطالعه در استراتژی نظامی و عملیات روانی اسرائیل را وجهه همت خویش قرار داده‌اند، آن رژیم پیش از هر اقدام نظامی یا عملیات سیاسی حجم گسترده‌ای از عملیات روانی را علیه دشمنان خویش، به ویژه فلسطینیان و مسلمانان مبارز لبنان، راه می‌اندازد.

افزون بر آن، کارشناسانی که نظرات آنان در این تحقیق مورد کنکاش و سنجش قرار گرفت، بر این باور بودند که اسرائیل برای تحقق اهداف راهبردی خویش از ده‌ها روش و فنون عملیات روانی بهره می‌گیرد. لیکن، آنان تأکید نمودند که آن رژیم از روشهایی نظیر بهره‌گیری هدفمند از اطلاعات (جاسوسی)، دستکاری افکار عمومی خارجیان و اقدامات ایذایی بیش از بقیه روشها علیه سازمان شبهه نظامی و سیاسی حزب الله استفاده می‌کند. چه، آن رژیم از یک سو در پی آن است تا روحیه و انگیزش نیروهای حزب الله و حامیان آنان را تضعیف، و آنها را از اقدام علیه خود باز دارد. از سوی دیگر در پی آن است تا افکار عمومی جهان را علیه مبارزان لبنانی و فلسطینی، به ویژه حزب الله، برانگیزد و آنان

را در نزد افکار عمومی دنیا "تروریست" و "خرابکار" معرفی کند. مرور ادبیات بهره‌گیری اسرائیل از عملیات روانی نیز، آشکارا نشان داد که آن رژیم از آغاز شکل‌گیری خود از چنین روشهایی در مقیاس وسیع بهره گرفته است.

همچنین کارشناسان مورد بررسی، همگی بر این واقعیت اذعان داشتند که رژیم اسرائیل در عملیات روانی خویش از ابزارهای مختلفی بهره می‌گیرد. لیکن آنان تأکید داشتند که آن رژیم در عملیات روانی خویش، از سه رسانه: اینترنت، تلویزیون و رادیو بیش از بقیه رسانه‌ها بهره می‌گیرد. هدف آن رژیم از بهره‌گیری فراگیر از سایت‌های اینترنتی آن است که بر مخاطبان خارجی خویش تأثیر بگذارد و از آن طریق، برای خود مشروعیتی دست و پا کند و افکار عمومی جهان را علیه حزب‌الله برانگیزد. اما هدف آن رژیم از استفاده فراگیر از رادیو و تلویزیون آن است که اولاً: بر نیروهای حزب‌الله و مبارزان تأثیر بگذارد و از سوی دیگر روحیه نیروهای خود را تقویت کند.

سرانجام کارشناسان تأکید داشتند که عملیات روانی اسرائیل، قادر است در ۱۴ قلمرو علیه حزب‌الله از خود اثراتی بر جای گذارد. اساساً به باور آنان از بین آثار متعدد عملیات روانی اسرائیل، دو اثر برجسته‌تر از بقیه به نظر می‌رسد. نخست آنکه، عملیات روانی اسرائیل انسجام درونی در اسرائیل را فزونی می‌بخشد و دوم آنکه، روحیه نیروهای حزب‌الله و حامیان آنها را تضعیف می‌کند. چه، برخی نیروهای حزب‌الله ممکن است پاره‌ای از روشهای فریب‌آمیز و نیرنگهای تبلیغاتی آن رژیم را واقعیت ببینند. از همین رو، به نظر می‌رسد حزب‌الله برای از میان بردن اثرات عملیات روانی اسرائیل علیه نیروهای خود باید تدابیر ویژه‌ای بیندیشد. نویسندگان این نوشتار، امید دارند در مقاله‌ای دیگر بتوانند روشهای مقابله کارآمد، با عملیات روانی اسرائیل را واکاوی کنند.

منابع فارسی

- ۱- الواللیل، طه محمد (۱۳۷۲): *جنگ روانی*، ترجمه گروه علوم انسانی دفتر مرکزی جهاد دانشگاهی، تهران، انتشارات جهاد دانشگاهی.
- ۲- اینبار، افرایم (۱۳۷۶): "خطوط برجسته تفکر استراتژیک نوین اسرائیل"، *مجله سیاست دفاعی*، شماره ۱۸، ترجمه میرسعید مهاجرانی، تهران، دانشگاه امام حسین (ع).
- ۳- الیاسی، محمدحسین (۱۳۸۳): *عملیات روانی در بحرآن*، بی جا.
- ۴- شریفی، رضا (۱۳۸۲): *عملیات روانی اسرائیل علیه جمهوری اسلامی ایران*، تهران، انتشارات پژوهشکده علوم دفاعی.
- ۵- صفاتاج، مجید (۱۳۸۲): *دانشنامه فلسطین*، تهران، دفتر نشر فرهنگ اسلامی، جلد سوم.
- ۶- کلاس، جور (۱۳۸۲): "تصویر مقاومت در رسانه‌ها"، *چهره مقاومت در رسانه‌ها*، ترجمه مؤسسه مطالعات اندیشه‌سازان نور.
- ۷- محسن، محمد، مزین، عباس (۱۳۸۲): *چهره مقاومت در رسانه‌ها*، ترجمه مؤسسه مطالعات اندیشه‌سازان نور، انتشارات مؤسسه مطالعات اندیشه‌سازان نور.
- ۸- مزین، عباس (۱۳۸۲): "تصویر مقاومت در رسانه‌ها"، *چهره مقاومت در رسانه‌ها*، ترجمه مؤسسه مطالعات اندیشه‌سازان نور.
- ۹- نصر، صلاح (۱۳۸۱): *جنگ روانی*، ترجمه محمود حقیقت کاشانی، تهران، انتشارات سروش.
- ۱۰- ولی‌پور زرومی، سیدحسین (۱۳۷۸): "تهدیدات اسرائیل علیه امنیت منطقه"، *پژوهش‌یار*.

منابع عربی

- ۱- الجسر، باسم (۱۹۹۹): *روزنامه الشرق الاوسط*.
- ۲- حیدر، رنده (۲۰۰۲): *روزنامه النهار*.
- ۳- شلیفر، رون (۲۰۰۴): *الحرب النفسیه فی اسرائیل*، بیروت، مرکز دراسات و البحوث.
- ۴- محسن، محمد (۱۹۹۸): *الحرب الاعلامیه نموذج الاعلام المقاوم فی لبنان*، بیروت، دارالندی.

- ۵- محسن، محمد، مزنر، عباس (۲۰۰۱)؛ "صورة المقاومة في الاعلام: حزب الله و تحرير جنوب لبنان"، بيروت، مركز دراسات و البحوث.
- ۶- النابلسي، محمد احمد (۲۰۰۴)؛ "خطرات عمليه"، الحرب النفسيه في اسرائيل، بيروت، باحث اله راستات.
- ۷- دباغ، مصطفى (۱۹۹۸)؛ المرجع في الحرب لنفسيه، بيروت، المؤسسه العربيه و النشر المزا الرئيس.
- ۸- مشموني، عامر (۱۹۹۸)؛ "سيكولوجيا اعلام المقاومه و دورها في هدم المفاهيم اساعده"، الحرب الاعلاميه، بيروت، نشر.
- ۹- كريم، تايف (۱۹۹۸)؛ "دور وسايل الاعلام في التصدي للعدوان الصهيوني استراتيجيا و مقترحات"، الحرب الاعلاميه، بيروت، نشر.

English References

- 1- Martin, N. L. (1992); "Cultural Diffusin". *Journal of social Science*.
- 2- Simons, L. (1998); "Demintions of Psychological Wafare". <http://www.edu.org>.
- 3- Makie, D. M. (2000); *Social Psychology*. Psychological Press.
- 4- M c g Vin, L. F. (1994); "Israel's Strategic Warfare". *Journal of Military Science*.
- 5- Gacia, M. (1989); "Israel, Palestenian Conflict". <http://www.psychological operation.com>.
- 6- Herman, F. P. (1998); *War, Psychological Warfare and Security*. NewYork: The Free Press.
- 7- Foad, A. et.al. (2001); "Psychological Operation: An Israel Approach". <http://www.psyopsociety.com>.